Csatatérről indul a történet, s szimbolikusan ott is ér véget. A kettő között pedig feltárul a mindenkori diktatúrák mikrokozmosza, a lelassított borzalom, amelynek lomha örvénylésében tenyész a hazugság, az ármánykodás, az elvakult hatalomvágy, a hűtlenség, és persze a félelem. – A Budapest Nagydíjjal kitüntetett **SOFI OKSANEN** katartikus regénye **KADLÓT NIKOLETT** olvasatában.

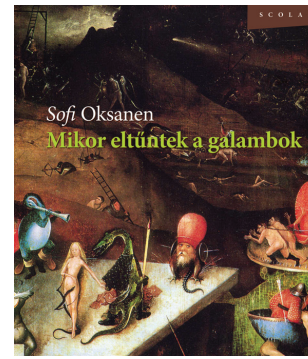

Kávézás a köpönyegforgatóval

A kár egy megfelelően választott szó is elég. Ennyi kell csak, hogy hihető legyen a szöveg Edgar Parts (felvett nevén Eggert Fürst) szerint, aki Sofi Oksanen regényében maga is egy könyv megírásán dolgozik. Az elvtárs műve a Hivatal külön kérésére készül, s célja az, hogy bemutassa a hitlerista megszállás időszakát és bűneit, ellenpontozva az észt emigránsok erősen szovjetellenes tevékenységét. Igyekszik őket – mintegy szimmetrikus ellencsapásként – megbízhatatlannak feltüntetni a Nyugat szemében.

A *Mikor eltűntek a galambok* című regényt olvasva két megfelelő szó is eszembe jutott. Könnyed borzalom. Könnyed, mert Oksanen negyedik regényének nyelvezete tiszta, lendületes; olyan folyam, amely gyakran lírába hajlik át, mondatai helyenként verssorokká állnak össze, s az olvasó azokat a nyelve hegyén ízlelgetve időzhet el egy-egy szövegrésznél. Borzalom pedig a történelmi kontextus és a sodródó tehetetlenség miatt. Csatatérről indul a történet, s szimbolikusan ott is ér véget. A kettő között pedig feltárul a mindenkori diktatúrák mikrokozmosza, a lelassított borzalom, amelynek lomha örvénylésében tenyész a hazugság, az ármánykodás, az elvakult hatalomvágy, a hűtlenség, és persze a félelem.

A másik három Oksanen-regény (*Tisztogatás, Sztálin tehenei, Baby Jane*) történeti és lélektani sorába illeszkedő alkotás több

idősíkot ölel fel az 1940-es évektől egészen 1966-ig. Az 1948-as keltezésű prológust követően egymást váltják Észtország második világháborús német megszállásának évei, a szovjet hatalomátvétel, valamint az Észt SZSZK korszaka. Eme önmagában is sorsdöntő történelmi díszletek között lehetünk tanúi egy fordulatos családi drámának, az emberi lélek deformálhatóságának. A kötet mozaikos felépítése színpadi művet idéz, ami nem véletlen a drámaszerzőként is elismert Oksanen esetében. Ennek a történetnek is készült színpadi változata a szerző tollából.

A regényben Roland az igazságért és hazája függetlenségéért küzd; unokatestvére, Edgar ingatag személyiségét palástolja a – mindenkori – hatalom bűnös hajszolásával, míg felesége, Juudit házassága kálváriáját próbálja megérteni, elfogadni. Hármójuk szövevényes, érzelmileg túlfűtött kapcsolatának folytonos alakulása adja a regény ívét, az aktuális alapkonfliktus így mindig családban marad.

Roland naplót vezet, hogy megörökítse a borzalmakat. Úgy érzi, képtelen lenne hőstettekre, de ha megőrzi az igazságot az eljövendő nemzedéknek: lerója erkölcsi kötelességét. Bízik abban, hogy fény derül az igazságra. A sors fintora, hogy a napló rossz kezekbe kerül: Edgar olvassa el. Noha beteljesíti sorsát, amennyiben valaki a benne írtakat felhasználja: de sajnos nem arra, amiért készült.

Oksanen nem kertel: a tények önmagukért beszélnek, az események szárazak és egyértelműek, a szereplők és a helyzetek egyaránt szókimondóak annak ellenére, hogy a történet jellegéből fakadóan sokszor vagyunk kénytelenek a sorok között olvasni, hiszen az elnyomásban élők beszédmódja jellemzően nem az őszinte, bátor, hanem az utalásos, kerülő utakat használó nyelv. Ugyanakkor Oksanen ebben a regényben is több elbeszélő szemszögéből láttat, hogy összeállhasson az igazság képe.

Noha egyes pontokon sejthető, hogyan alakul majd az egyre árnyaltabb cselekmény, a magával ragadó történet teljesen leköti az olvasót a maga emberi borzalmaival, a komplex lelki folyamatok leírásával, és főként az idősíkok váltakozása okozta feszültséggel, ahogy a bizonytalanság és rémület mélyen belénk ég a befogadási folyamatban.

Egyik rendszer sem jobb a másiknál. Ráadásul mindig vannak, akik szélkakas módjára fordulnak a kedvezőbb irányba, s acélosan túlélnek. Bármit. Ilyen köpönyegforgató a regénybeli Edgar Parts is, akivel visszataszító személyisége ellenére izgalmas és ambivalens élmény a történet során együtt elfogyasztani egy kávét és egy orosz hússalátát a Moszkva kávéházban, a napi megfigyelés rutinjában. Körülöttünk célszemélyek, hallgatag kollégák, ismerősök és ismeretlenek váltják egymást.

A kötet végén egyébként a szerző rövid jegyzetben osztja meg olvasóival, hogyan talált rá a megfelelő szereplőre, s milyen eszközökkel dolgozta ki annak személyiségét. Ezzel betekintést enged regényírói módszerébe – egy-egy karakter bőrébe bújni valódi terepgyakorlat Oksanen számára.

A Scolar Kiadónál megjelent könyv jó formátumú kis kötet, a történet fordulatosságának köszönhetően gyorsan elolvasható, miközben a tartalom letaglóz és mély nyomot hagy. Elolvasása után éberséget éreztem. Eszmélést és éber csalódottságot. A mű ismét emlékeztetett kitörölhetetlen eseményekre, emberi gyarlóságra és a bátorságra. Meg persze arra is, hogy nem áll meg az élet, csak az emlékezésnek nem szabad gátat szabni.

Sofi Oksanen: Mikor eltűntek a galambok. Fordította Bába Laura. Scolar Kiadó, Budapest, 2014